

*kõik Egiptuse nuhtlused
õiges järjekorras üles.
Alustame teist, noorhärna Rothschild.”*

*„Ha-šém muutis Niiluse jõe vereks,
rabi Lewinsohn.”*

*„Väga hea, Rothschild.
Teine nuhtlus, Wolf?”*

*„Ha-šém laskis konnadel Egiptuses kihama hakata,
rabi Lewinsohn.”*

*„Väga hea, Wolf.
Kolmas ja neljas nuhtlus, Libermann?”*

*„Ha-šém saatis Egiptusemaale sääsed,
rabi Lewinsohn,
ja siis parmud.”*

*„Viies nuhtlus on teile,
noorhärna Strauss.”*

„Ha-šém laskis egiptlaste kariloomadel ära surra.”

*„Väga hea, Strauss.
Ja nüüd las ütleb teie vend mulle kuuenda nuhtluse.”*

*„Paised inimestel ja loomadel,
rabi Lewinsohn.”*

*„Tublid mõlemad!
Seitsmes nuhtlus, noorhärna Altschul?”*

„Rahet sadas.”

„Ja kuidas veel sadas, Altschul!
Kaheksas nuhtlus, Borowitz?”

„Rohutirtsud.”

„Rohutirtsud jah, noorhärä Borowitz.
Eelviimane nuhtlus, Cohen?”

„Egiptusemaale laskus pimedus, rabi.”

„Ja viimast nuhtlust tahan ma teie käest kuulda,
Herbert Lehman.”

„Ha-šém laskis Egiptuse lastel ära surra.”

„Vale vastus, Lehman!
Seda ha-šém küll ei teinud.”

„Mina pole nõus! Tegi küll!”

„Ikka seesama lugu!
Teie tahate tõlgendada, mitte õppida.
Kirjutatud on:
„Ja see sündis keskööl, et Issand lõi maha
kõik esmasündinud Egiptusemaal.””⁵⁸

„Ja siis,
rabi Lewinsohn?”

„„Esmasündinud” ja „lapsed”
on kaks ise asja,
Lehman!”

„Aga mina pole ha-šém'i
otsusega nõus, rabi.”

„Lehman!”

„Mina pole mitte ühegi
nuhtlusega nõus, vaat nii!”

„Mida mu kõrvad kuulma peavad!”

„Ma pole ha-šém'i
strateegiaga nõus:
misjaoks ta hävitas Egiptuse rahvast,
kes polnud milleski süüdi?”

„Mida te endale lubate!?”

„Minu meelest poleks ha-šém
pidanud mitte nuhtluste peale aega raiskama,
vaid hoopis vaarao kohe ära tapma!
Siis oleksid Iisraeli lapsed kohe vabaks saanud ja...”

„Ha-šém'il Herbert Lehmani nõuandeid vaja ei lähe!”

„Aga Herbert Lehman kuulub äravalitud rahva hulka!”

„Vait, poisinolk!
Silmapilk wait!”

„Hea küll, ma panen suu kinni, rabi,
aga võtke teatavaks,
et mina pole ikkagi nõus!”

Kuigi Herbert Lehman on alles üheksa-aastane,
on üldse väga vähe asju,
millega ta
„*nōus*” on.

Ta pole *nōus* sellega,
et hanukapühal
ainult perekonnapea küünlad süüdata võib.
Ta pole *nōus* sellega,
et *hómen-táš*'e ainult puurimipühal süüakse.

Ta pole *nōus* sellega,
et tema ema sünagoogis koos teiste naistega rõdul istuma peab.⁵⁹
Ta pole *nōus* sellega
– kohe mitte üks raas –, et
õitsvatelt virsikupuudelt
oksi murtakse, et nendega
tu bi-švát'i päevaks⁶⁰ kodu kaunistada.
Ja kõige vähem mahub talle hinge see,
et tema vendadele ei tee
bar mítsve tähistamisel
keegi mingit hinnaalandust,
aga tema õed võivad piirduda
bat mítsve'ga:
tema õed ei pea ei sünagoogis
toorat lugema ega seletama,
vaid ainult paar sõna majapidamisest rääkima,
mis on ju kákitegu.

Herbertile on küll ja küll seletatud,
et nii näeb ette traditsioon,
ja et traditsioone, „*kulla Herbert*”,
ei visata minema

nagu vanu kaltse
ja et juudi naine pole sama mis juudi mees –
mis sest, et
New Yorgi rääkimismood
nii laialt levinud on,
et isegi naised
nüüd suu lahti teha tahavad
ja sufražettide nime all
sellist lärmi löövad, et hoia ja keela.
Kas sa tahad sellepärast kohe ususeadustikku muutma
hakata?
Herbert raputab pead:
tema pole nõus,
et vend õest tähtsam on.

Perekond on suur.
Vendi ja õdesid
on terve trobikond.

Näiteks
Herberti vend Irving
on 13 aastat vana.
13 aastat ja üks päev.
Ja täna tähistabki just tema
bar mitsve't.
Kõik on sünagoogis koos.
Kohal on perekond,
vennad, õed, kõik see pere,
nii need, kes Alabamas ilmale tulnud,
kui ka New Yorgis sündinud lapsed.
Täna on tähtis päev.
Irving saab täisealiseks:
täna on Irving täiskasvanu

ja vastutab ise *halóhe*⁶¹ ees
oma tegude eest.

Esimest korda
kutsutakse ta
toorat ette lugema.
Ja koos
teistega pühakirja seletama.

Just täpselt nii:
seletama.

See on hell koht.
Sest Irving Lehmanil
ei vedanud sellega,
et täna,
temaga samal päeval,
tähistab veel keegi *bar mítsve*'t.
Ja see veel keegi
pole ei keegi muu
kui kräsupea noorhärä,
kes kunagi Goldman Sachsi panga pärib.

Goldmanid
teevad kõike
suurejooneliselt.
Ja praalivad sellega.
Goldmanite käest käib läbi raha
– nagu Lehmanite käestki –,
Goldmanid sõlmivad lepinguid –
– nagu Lehmanidki –,
Goldmanid loovad sidemeid –
– nagu Lehmanidki –,

ühesõnaga
kõik
Lehmanite tegevusalad
langevad täpipealt
Goldmanite omadega kokku.
Isegi päritolu on nad teineteise pealt maha viksinud:
mõlemad perekonnad
on pärit Saksamaalt.

Ja mõlemal
on suvekodu
Elberonis.
Saatuse iroonia tahtel
on nad seal üleaedsedki.

Lehman Brothers ja Goldman Sachs
seisavad ühe ja sama jõe teine teisel kaldal.
Nende vahelt voolab läbi vesi,
kullakarva vesi.
Mõlemad püüavad
ühest ja samast veest kala
ja põrnitsevad teineteist
altkulmu,
mõlemad
valmis
jõkke hüppama,
sest jõgi on üks ja sama
ja kaladki on ühed ja samad.
See jõgi on Wall Street,
millel nüüd isegi oma ajaleht on,
Wall Street Journal,
mida ajalehepoisid igal hommikul
kõnniteel hõigates müüvad, siis,

kui Solomon Paprinski
sõõmu konjakit hinge alla paneb
ja hopsti!
kõiele astub
ega kunagi kõielt alla ei kuku.

Täna seisavad nad rivis.
Mõlemad perekonnad.
Sünagoogis.
Mõlema 13-aastase perepoja *bar mitsve* puhul.
Mõlemad ilusti riides.
Mõlemad laitmatud.
Meie oleme Lehman Brothers.
Meie oleme Goldman Sachs.
Meie paremal.
Teie vasakul.
Meie oleme Lehman Brothers.
Meie oleme Goldman Sachs.
Veri on paksem kui vesi.
Meie oleme Lehman Brothers.
Meie oleme Goldman Sachs.

Naised naeratavad üksteisele.
Mehed suruvad üksteisel kätt.

Aga tõeline sõda
läheb alles lahti kummagi ema vahel,
üks sünagoogi ühes, teine teises otsas,
kui kumbki ema oma poja lipsusõlme seob:

„*Mine, poja,
mine-mine,
sinu kord on käes.*”

„Mine, poja
mine-mine,
sinu kord on käes.”

„Sa oled Goldman,
ära oma isale häbi tee!”

„Sa oled Lehman,
ära oma isale häbi tee!”

„Vaata, et sa soravalt
ja ilma vigadeta loed!”

„Sa ju ei taha, et me nendest viletsamad välja paistame,
Irving?”

„Sa kannad suurt ja uhket nime, poja,
ära seda unusta.”

„Ja ära kunagi seda unusta,
et need Goldmanid
saabusid Ameerikasse
meist alles kakskümmend aastat hiljem.”

„Pea alati seda meeles,
et neil, Lehmanitel,
voolab soontes lõuna veri,
nemad pole meiesugused.”

„Ja kui see poisiklutt sulle midagi nähvab,
siis vaata, et sa enda eest seisad.”

„Kui see lokilammas sinu peale viltu vaatab,
siis ära tee väljagi!”

„Kuula hoolega:
kui ta sulle ütleva peaks, et söe kurss sõltub nendest,
siis naera talle näkku!”

„Oota korraks!
Kui ta sulle ütleva peaks, et nemad müüvad kohvi,
siis löö pea kuklasse ja ütle: „Vanakraam!””

„Ja mis veel:
kui see Lehmanite jõmpsikas sulle ütleva tuleb,
et nemad saavad rongidega rikkaks,
siis ütle talle, et meie tulime selle mõtte peale esimesena.”

„Oota, las ma räägin lõpuni!
Kui see Goldman sulle ütleva peaks,
et tema isa rahastab raudteed,
siis ütle talle, et meie oleme temast juba ette jõudnud.”

„Ütle talle,
et siit Atlantani välja
pole ühtegi rööpapaari,
mis Goldmanitele ei kuuluks.”

„Ütle talle,
et siit kuni Vaikse ookeanini välja
pole sentimeetripikkust raudteejuppigi,
mis Lehmanitele ei kuuluks.”

„Aga eelkõige, kallid poeg,
luba mulle, et...”

„Vannu mulle,
Irving, et...”

„Luba,
et sa mitte mingi hinna eest...”

„Vannu mulle,
et sa mitte ealeski...”

„Luba mulle,
et sa ei reeda talle saladust...”

„Vannu,
et sa suu pead...”

„Selle kohta,
et meie, Goldmanid...”

„Selle kohta,
et meie, Lehmanid...”

„...nafta avastanud oleme.”

„...nafta avastanud oleme.”

Nafta.
Sama vedel kui kohvgi.
Sama must kui kohvgi.
Ja sama haisev kui raudteegei.

Vist sellepärast
see mõte kohe
nii Mayerile kui ka Emanuelile meeltmööda oligi,

kui Philip nad
Oklahomasse
ja siis Ontariosse
naftaallikaid vaatama viis:
puuraukudes käis katkematu töö,
kõrvulukustav lärm,
taevalaotusse pritsisid mustad joad,
hiigelkraanid
ja raud
ja torud
ja juhtmed.
Ühesõnaga nafta on silmaga näha ja käega katsuda.

Nafta pole nagu *raudteevõlakirjad*,
mida Philip nii väga armastab,
aga mis on ohtlikud paberilehed,
millel on nii palju numbreid peal,
paberilehed, mida Lehmani tellerid
lademetes välja jagavad,
et
HOMSE PÄEVA RONGE RAHASTADA,
nagu on kirjas plakatitel,
mis Philip trükkida
ja New Yorgis ja mujalgi
seintele kleepida on lasknud.
Muidugi toovad raudteevõlakirjad pangale raha sisse.
Philip väidab, et raha tuleb nagu raba.
Raudteevõlakirjad toovad sisse rohkem kui kolm vana *co*'d:
cotton, *coffee* ja *coke*,
puuvill, kohv ja süsi.
Mayer naeratab ja noogutab.
Emanuel samuti.
Aga tegelikult

pole kummalgi aimugi,
mida selles toas,
mis kunagi Mayerile kuulus,
täpselt sepitsetakse.
Sest nüüd ripub uksel silt „PHILIP LEHMAN”
ja vanadel vendadel tuleb teineteisega kabinetti jagada:
neil on ainult kummalgi omaette laud.⁶²

Ja kui peakorterisse Liberty Street 119
seadis sammud Charles Dow,
noor ajakirjanik,
kes Wall Streetile
isegi oma ajalehe kinkis,
jõudsid Emanuel ja Mayer
selgusele ainult ühes asjas.

Charles Dow
tuli
kahe vana vennaga
intervjuud tegema.
Aga Philip
ei jätnud
neid omavahele,
vaid kuulas pealt, nii et silm ka ei pilkunud.

Ja kui kõlas küsimus

*„Kui pank oleks ahi,
siis mis oleks jahu?”*

ja Emanuel vastas:

„Rongid!”

ja Mayer lisas:

„Kohv!”

ja Emanuel siis lisas:

„Süsi!”

ja Mayer veel lisas:

„Kunagi ammu puuvill!”

siis

võttis Philip

sõna

ja seletas ise pühakirja

nagu *bar mitsve* puhul 13-aastane poiss,

kes tahab, et suured inimesed teda tõsiselt võtaksid:

„Väga austatud mister Dow,

see jahu, mille kohta te küsite,

pole ei kohv

ega süsi

ega rööparaud.

Ei minu isa ega minu onu, kes siin teie ees istuvad,

ei karda välja öelda, et meie

kaupleme rahaga.

Vaadake, tavalised inimesed

kasutavad raha ainult ostmiseks.

Aga meiesugused, kellele kuulub pank,

kasutavad raha

raha ostmiseks,

raha müümiseks,

*raha laenamiseks,
raha vahetamiseks,
ja kõige sellega,
uskuge mind,
õnnestub meil
ahju pidevalt töös hoida!”*

Mayer naeratab.
Emanuel samuti.

Nagu kaks pagarit,
kellel on järsku
meelest läinud,
mis asi leib üldse on.

VIIES PEATÜKK

*Der kartjóżnik*⁶³

Jehúda Bein Téima

ütleb

„Isade õpetustes”:

„Kaheksateistkümnesealt pulmakambrisse,
kahekümnesealt elatist jahtima,
kolmekümnesealt täisjõusse,
neljakümnesealt mõistmise juurde.”

Philip Lehman

on igasse lahtrisse linnukese teinud,
ühtki tühjaks jätmata.

Sest Philip Lehmanil

ei jää midagi kahe silma vahele.

Juba kuueteistkümnendast eluaastast saadik

on ta pidanud märkmikku,

mis tal kogu aeg laual lahti on

ja kuhu ta trükitähtedega

kõik oma probleemid üles märgib,

ja iga päev

peab ta sinna trükitähtedega

ka lahenduse kirja panema.

„ÕIGE LAHENDUS ON JUBA OLEMAS – SEE TULEB AINULT ÜLES LEIDA.”

Selle lause

on Philip Lehman

trükitähtedega
iga märkmiku
esilehele kirjutanud.
Mõte see lause kirja panna tuli talle
selles päeval, kui ta
Liberty Streeti
tänavanurgal
ülени kollasesse riietatud kääbust kohtas.
Kääbusel oli torukübar peas ja
ta tegi puuviljakasti peal
kolme kaardi trikki.
Philip jäi
sinna
tundideks liikumatult seisma
ja vaatas kõike üksisilmi pealt:
võita ei õnnestunud peaaegu mitte kellelgi,
sest kaart, millele nad panuse olid teinud, ei ilmunud enam kunagi
välja.
Ja ometi oli õige kaart
nendesama kolme kaardi hulgas olemas,
sealsamas,
peidus,
aga olemas.
Käeulatuses.
Ei mingit kunsti!
Tuleb ainult õige kaart ümber pöörata.
Ei mingit kunsti!
Kuidas see asi siis käib?
Et ümberpööramiseks õige kaart valida,
tuleb ennast kokku võtta ja tähelepanelik olla.
Philip võttiski ennast selsamal päeval kokku:
ta ei lasknud kääbuse väledaid sõrmi silmist
ja naelutas pilgu kääbuse kätele